

O REPREZENTARE A LUI MARSYAS PE O GEMĂ DE LA ROMULA

DE
GABRIELA FILIP*

Abstract:

This small article is focused on the representation of Marsyas, on a gemstone from Romula. The piece is unpublished and the representation of Marsyas like a young boy is quite unusual. It is the only known representation of Marsyas in the gliptic of the province of Dacia Inferior, from which somehow results the uniqueness of the piece in question, at least for this area. From the point of view of artistic achievement, the piece betrays a accurate and careful execution. After the manner of engraving, the gemstone from Romula looks to join the Hellenistic or Italic Hellenistic style, characteristic from the Augustus period of time and the first century A.D. Furthermore, the known analogies on this kind of representations could indicate an early dating of the Marsyas gemstone at the earliest at the beginning of the 2nd century AD. In any case, this gemstone and its representation, complete the repertoire of the representations of divinities from Romula, the capital of Dacia Inferior.

Keywords: gemstone; Marsyas; flute; Romula; Dacia Inferior.

INTRODUCERE

A rămas de notorietate mitul lui Marsyas, pentru îndrăzneala sa de a-l fi sfidat pe însuși zeul Apollo, provocându-l la o întrecere muzicală. Cum zeul nu putea lăsa nepedepsită o asemenea cutezanță, a acceptat provocarea, care s-a terminat prost pentru Marsyas. Întrecerea a fost câștigată (deși incorect) de către Apollo, care l-a jupuit de viu pe Marsyas¹.

Trecând peste mitologia problemei, Marsyas și supliciul său au devenit subiectul a diferite reprezentări, mai ales pe sculpturi și reliefuri². De regulă, Marsyas a fost redat ca un om bătrân, nud și bărbos, în momentul de maximă suferință a supliciului său: atârnat sau legat de un copac și jupuit de piele.

Nu lipsesc însă și reprezentări pe pietrele de inel. Astfel, de la Porolissum provine o gemă cu reprezentarea lui Marsyas într-o scenă care surprinde mai multe elemente ale mitului, din secvența pregătirii în vederea jupuirii de viu a silenului³.

Dincolo de tematica violentă a acestui gen de scene, de la Romula provine o piatră gemă cu o reprezentare mai puțin obișnuită a lui Marsyas. Inițial, piesa s-a aflat în inventarul Muzeului Romaniștilui din Caracal, înregistrată cu numărul 5227. Mai târziu, după anul 1969, o regăsim în colecțiile Muzeului Național de Istorie din București⁴.

* Muzeul Olteniei, Craiova; gabryela1982@yahoo.com.

¹ KUN 1958: 40.

² ŢEPOSU-MARINESCU 1982: 186-187, Pl. XXIX.

³ ŢEPOSU-DAVID 1960: 411-416, Fig.1.

⁴ În prezent, gema se află clasată la categoria Tezaur - bun cultural mobil cu valoare arheologică și istorico-documentară în patrimoniul MNIR, cu numărul de inventar 31763. Mulțumiri doamnei Mihaela Simion, care cu amabilitate mi-a permis studierea piesei.

DESCRIEREA TEHNICĂ A PIESEI

Piatră gemă cu reprezentarea silenului Marsyas (Pl. I.a,b,c). Piesa are forma ovală, cu ambele suprafețe plane. În secțiune este tronconică, cu baza mică în jos. A fost lucrată în carneol roșu, prin gravare în adâncime și șlefuire. Starea de conservare este bună, ușor deteriorată în partea stângă.

Dimensiuni: 1,8 x 1,2 x 0,3 cm⁵.

Greutate: 1,443 g⁶.

Material: piatră semiprețioasă cu duritate medie.

Locație: Colecția MNIR⁷.

Număr inventar : 31763.

DESCRIEREA REPREZENTĂRII

Compoziția gravată pe suprafața superioară a gemei prezintă un bărbat tânăr în poziție frontală. Personajul este redat șezând pe o piatră cu piciorul drept flexat de la genunchi, și sprijinit pe partea superioară a pietrei, iar cu piciorul stâng întins și lăsat relaxat să atingă pământul. Cu ambele mâini ridicate la nivelul capului, ține un instrument muzical de tipul flautului, sugerând cântarea. Bărbatul este reprezentat nud, iar la spatele său se poate observa coada sa, gravată prin linii adânci și ondulate. Cu excepția capului, care a fost redat frontal, restul corpului este înfățișat din profil.

Din punct de vedere al realizării artistice, piesa prezintă o execuție îngrijită și atentă. Compoziția este curată și clară. Grijă pentru detalii este prezentă. Corpul personajului este foarte bine conturat, cu forme rotunjite, dar totuși pline de grație. Liniile trupului acestuia reproduc o musculatură puternică, dar fără să fie exagerată. Părul bărbatului este redat foarte bogat, sugerat prin frumoase șuvițe ondulate. Se observă cu ușurință reușita meșterului gravor în redarea jocului degetelor pe instrumentul muzical, pentru a induce ideea de utilizare a acestuia, chiar dacă buzele personajului nu ating flautul. Coada sa scurtă apare sugerată prin linii adânci și vălurite, care alcătuiesc câteva șuvițe de păr grupate ordonat. Degetele, părul personajului, dar și coada sa, reprezintă singurele elemente redade în mișcare, în opoziție cu poziția statică și relaxată a silenului.

IDENTIFICARE ȘI DISCUȚII

Identificarea personajului redat pe gema de la Romula și descris mai sus, nu ridică nici un fel de probleme. Este vorba despre o reprezentare artistică a silenului Marsyas, în ipostaza bărbatului tânăr. Acest tip iconografic, care îl înfățișează pe tânărul Marsyas atras de instrumentul muzical, dorește să accentueze nestăpânirea caracterului silenului, până la ideea valorii autodestructive a atracției către flaut a acestuia⁸.

Canonul artistic întâlnit pe piatra gravată de la Romula este mai puțin întâlnit în gliptica romană. Trecând peste acest aspect, este vorba despre singura reprezentare cunoscută a lui Marsyas în gliptica din provincia Dacia Inferior, de unde rezultă cumva și caracterul de unicat al piesei în discuție, cel puțin pentru această zonă.

Mai departe, după maniera de gravare, piatra gemă de la Romula pare a se înscrie în stilul elenistic sau italic elenizant, caracteristic gemelor din epoca lui Augustus și sec. I A.D., perioadă în care gliptica de la Roma începe să preia motive din cea grecească⁹. În orice caz, piesa se detașează net de celelalte pietre geme descoperite la Romula, care se încadrează în mod corect în perioada glipticii romane de la mijlocul secolului

⁵ cm = centimetri.

⁶ g = greutate.

⁷ MNIR = Muzeul Național de Istorie a României.

⁸ ȚEPOSU-DAVID 1960: 415; BĂRBULESCU 1984: 189.

⁹ ȚEPOSU-DAVID 1960: 92-93.

II A.D. și începutul celui următor¹⁰. Prin urmare, în încercarea de a data piatra gemă cu reprezentarea lui Marsyas, în lipsa unui context arheologic cunoscut și bazându-mă numai pe tehnica execuției și tipul iconografic redat, ar fi tentantă o propunere de datare, anterioară secolelor II-III A.D., ipoteză pentru care deocamdată, nu există nici o probă arheologică concretă.

CONCLUZII

La finalul acestei succinte semnalări este de remarcat importanța oarecum specială, a gemei cu reprezentarea lui Marsyas, de la Romula. Scena este departe de canonul cunoscut, cel al jupuirii silenului ca urmare a îndrăznelii de a fi concurat cu însuși Apollo.

Această particularitate se datorează probabil unei libere inițiative din cadrul atelierului de producție a pietrelor gravate de la Romula¹¹. Nu în ultimul rând, analogiile cunoscute privind acest gen de reprezentări ar putea indica o datare timpurie a piesei, cel mai devreme la începutul secolului II AD¹².

BIBLIOGRAFIE

- BĂRBULESCU 1984 Bărbulescu, M., *Interferențe spirituale în Dacia Romană*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca.
- DIACONU 1968 Diaconu, P., *O gemă descoperită la Romula*, in: SCN, IV, 277-278.
- GRAMATOPOL 2000 Gramatopol, M., *Arta romană în România*, Ed. Meridiane, București.
- GRAMATOPOL 1973 Gramatopol, M., *Romula et la glyptique du Bas Danube*, in: *Apulum*, IX, 177-182.
- KUN 1958 Kun, N. A., *Legende și miturile Greciei Antice*, Ed. Științifică, București.
- POPILIAN 1971 Popilian, Gh., *O gemă gnostică de la Romula*, in: SCN, V, 211-213.
- TUDOR 1978 Tudor, D., *Oltenia romană*, ediția a IV-a, Ed. Academiei R.S.R., București.
- TUDOR 1968 Tudor, D., *Oltenia romană*, ediția a III-a, Ed. Academiei R.S.R., București.
- TUDOR 1968a Tudor, D., *Romula*, Ed. Meridiane, București.
- TUDOR 1967 Tudor, D., *Pietre gravate descoperite la Romula*, in: *Apulum*, VI, 209-229.
- TUDOR 1960 Tudor, D., *Șapte pietre gravate romane de la Celei și Orlea*, in: SCN, III, 375-382.
- TUDOR 1958 Tudor, D., *Oltenia romană*, ediția a II-a, Ed. Științifică, București.
- TUDOR 1940 Tudor, D., *Colecții de antichități romane din Oltenia, II. Colecția Prof. Ilie Constantinescu-Caracăl (Catalog descriptiv și ilustrat 1900-1940)*, in: *Arhivele Olteniei*, XIX, 102-112, 36-60.
- TUDOR 1938 Tudor, D., *Monumente inedite din Romula*, in: BCMI, XXXI, 96, aprilie-iunie, 79-93.
- TUDOR 1936 Tudor, D., *Geme de la Romula și Sucidava*, in: CNA, XII, nr. 106-107, aprilie-septembrie, 205-217.
- TUDOR 1935 Tudor, D., *Monumente inedite din Romula*, in: BCMI, XXVIII, 83, ianuarie-martie, 31-47.
- ȚEPOSU-MARINESCU 1982 Țeposu-Marinescu, L., *Funerary monuments in Dacia Superior and Dacia Porolissensis*, BAR International Series 128, Oxford.
- ȚEPOSU-DAVID 1965 Țeposu-David, L., *Colecția de geme a Muzeului Brukenthal din Sibiu*, in: *Studii și comunicări. Muzeul Brukenthal*, 12, 83-120.

¹⁰ GRAMATOPOL 2000: 112-114.

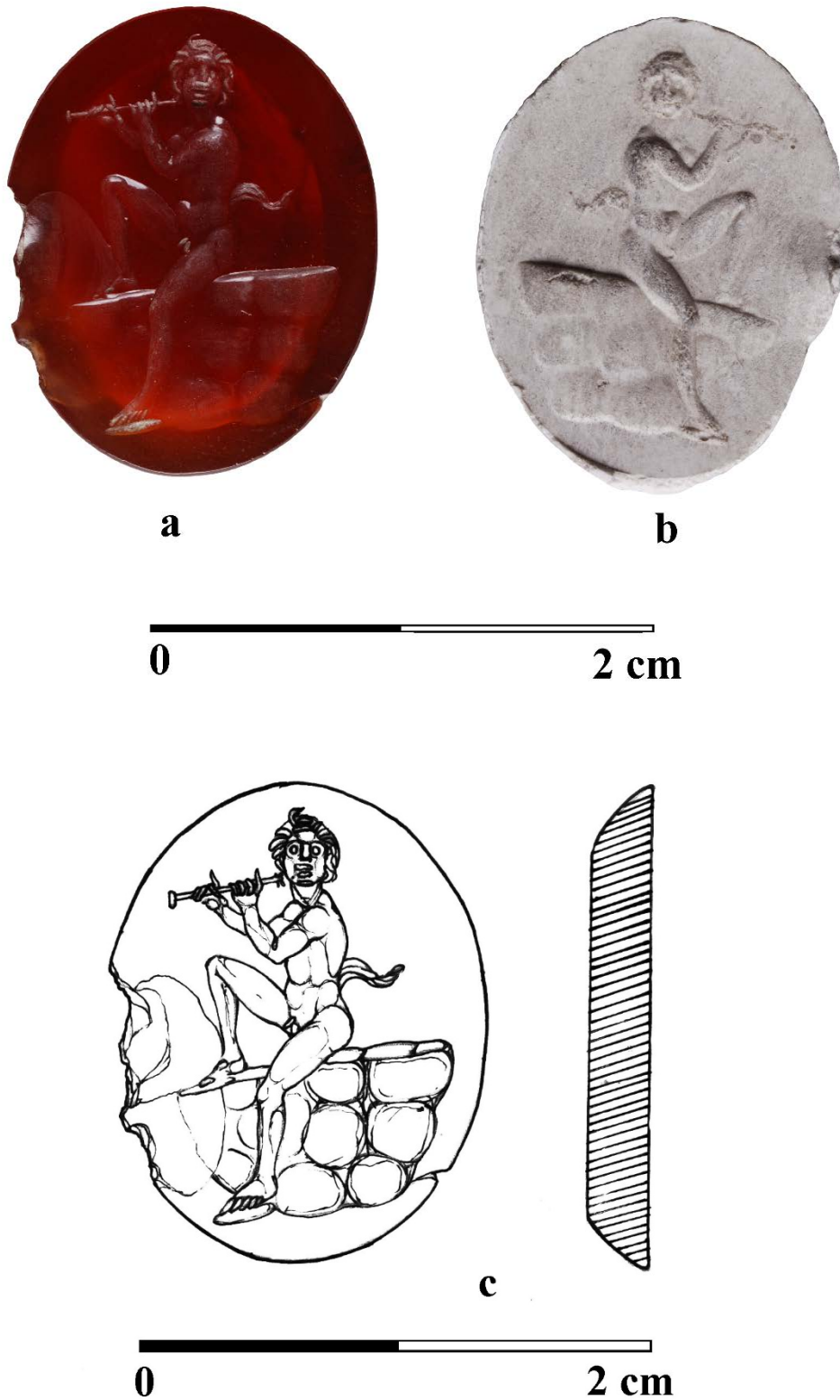
¹¹ Despre producția de geme de la Romula, vezi TUDOR 1935: 31-47; TUDOR 1936: 205-215; TUDOR 1938: 79-93; TUDOR 1940: 102-112; TUDOR 1958; TUDOR 1960: 375-382; TUDOR 1967: 209-229; TUDOR 1968; TUDOR 1968a; TUDOR 1978: 108-112; DIACONU 1968: 277-278; POPILIAN 1971: 211-213; GRAMATOPOL 1973: 177-182.

¹² ȚEPOSU-DAVID 1965: 84-94.

ȚEPOSU-DAVID 1960 Țeposu-David, L., *Gemele și cameele din Muzeul Arheologic din Cluj*, in: Condurachi, Em. *et alii* (ed.), *Omagiu lui Constantin Daicoviciu, cu prilejul împlinirii a 60 de ani*, red. resp. M. Macrea, Ed. Academiei R.P.R., București, 525-534.

LIST OF ILLUSTRATIONS

Pl. I. Gemstone from Romula, with the representation of *Marsyas*: a – Photo: Mihaela Simion; b – Mold: Mihaela Simion; c – Drawing: Gabriela Filip.

Pl. I. Piatră gemă de la Romula, cu reprezentarea silenului *Marsyas*: a – fotografie; b – mulaj; c – desen.